

Д. Ю. Лазня, В. С. Павленко
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка
dashalaznia@gmail.com,
vikap2989@gmail.com

КРАЄЗНАВСТВО ЯК ОСНОВА ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ

В статті говориться про краєзнавство, як науку, яка дає змогу пізнати середовище, яке нас оточує, описує та досліджує певну територію з різних точок зору: географії, геології, метеорології, рослинного і тваринного світу, населення, господарства, історії, культури, тощо. А також потенціал краєзнавчої екскурсії для розвитку і розширення світогляду людини.

Ключові слова: краєзнавство, екскурсія, історія, розвиток, світогляд, тур.

В статье говорится о краеведение, как науке, которая позволяет познать среду, что нас окружает, описывает, исследует определенную территорию с различных точек зрения: географии, геологии, метеорологии, растительного и животного мира, населения, хозяйства, истории, культуры и тому подобное. А также потенциал краеведческой экскурсии для развития и расширения кругозора человека.

Ключевые слова: краеведение, экскурсия, история, развитие, кругозор, тур.

The article speaks of local lore as a science that allows us to know the environment that surrounds us, describes and explores a certain area from different points of view: geography, geology, meteorology, flora and fauna, population, economy, history, culture, etc. As well as the potential of local history tours for the development and expansion of human horizons.

Keywords: local lore, excursion, history, development, outlook, tour.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість науковців досліджують туризм як одне ціле з краєзнавством й висловлюються, що тільки поєднавши ці два компонента можливо створити гідний спосіб швидко і доступно опанувати знання про свій край. Але з нещодавніх робіт хотілось би виділити праці таких людей, як Брижак Н. Ю. «Краєзнавча та туристична робота» в робочій програмі навчальної дисципліни висвітлює туристичне краєзнавство як важливу частину шкільного життя [1]. О. І. Лугова, С. І. Попович (м. Київ) «Туристичне краєзнавство як напрям загального краєзнавства України: питання теорії та генези» в своїй книзі надає змогу зрозуміти всі нюанси введення екскурсій з елементами краєзнавства і їх вплив на людину [3].

Постановка проблеми. Сьогодні людина зіткнулася з проблемою, яка з кожним роком становиться все більш явною, погане знання історії власного краю в якому вона проживає не

один рік свого життя. Після проведення власного дослідження де приймало участь десять осіб різної вікової категорії, шість з них не знали історії свого краю. В ході експерименту стало зрозуміло, що люди які не мали можливості відвідувати краєзнавчі екскурсії показували найгірші показники. Тож проблема, яку висвітлена в цій статті – користь краєзнавчої екскурсії для розширення кругозору людина.

Виклад основного матеріалу. Краєзнавство – одна з найвідоміших видів пізнання країни шляхом комплексного вивчення її окремих регіонів, місцевостей, малих територій. В основі краєзнавства лежить давній інтерес людини до свого краю, його природи, історії, побуту та традицій своїх земляків. Тому краєзнавство виникло значно раніше, ніж сформувалося в окрему дисципліну. У процесі розвитку воно пройшло складний шлях від скупих краєзнавчих відомостей, що вміщувалися в літописах, до комплексних краєзнавчих описів окремих місцевостей, наукових краєзнавчих досліджень. Учені тільки з кінця XIX ст. почали звертатися до теоретичного осмислення й ідентифікації дисципліни, яка займається вивченням рідного краю. Термін «краєзнавство» вперше з'являється в працях західно-українських вчених в останній чверті XIX століття [1].

Саме Краєзнавство займається пізнанням рідного краю в рамках населеного пункту (міста, села, окремого поселення), адміністративно-територіальної одиниці (області, району), історико-географічного регіону (Карпати, Волинь, Поділля, Крим та ін.). Що ж саме є предметом краєзнавчого вивчення в тій чи іншій місцевості? Академік Д. С. Лихачов, висвітлив, що краєзнавство, поєднує в собі відомості природознавчі, історичні, мистецтвознавчі, з історії літератури, науки тощо. Об'єднуючий фактор полягає у тому, що вся ця інформація належать до однієї місцевості [1].

Отже, суть краєзнавчого дослідження є природа, корисні копалини, рослинний і тваринний світ, історія, архітектура, мистецтво, історико-культурні пам'ятки тощо. Особливу цікавість для краєзнавства становить життя людей, які населяють той чи інший край, їх етнічна приналежність, традиції, звичаї, побут, видатні політичні, культурні діячі, які там народилися, жили, творили, залишили свій слід в історії.

До краєзнавства залучаються різні наукові дисципліни – географія, геологія, економічні науки, історія. Тож говорячи про пізнання рідного краю потрібно розуміти, що існує багато способів і варіантів в придбанні той чи іншої інформації про історію краю який цікавить людину, але в ході дослідження стало зрозуміло, що

саме така форма пізнання як екскурсія являється найбільш поширеною і цікавою для всіх вікових категорій. В результаті опитування 2019 року університетом імені Драгоманова в місті Київ виявилось, що 75 чоловік зі 100 обирають придбання нової інформації

через екскурсію. Тому особливо важливо розвивати саме цю форму вивчення регіону

Краєзнавство і туризм. Таке об'єднання є цілком зрозумілим, бо краєзнавство, подорожі, екскурсії, а згодом і туризм вже дуже давно стоять поруч та тісно переплітаються одне з одним спільним бажанням пізнати навколишній світ, свій рідний край, свою Вітчизну. Туризм, а власне, його зародкові форми, виникли разом із краєзнавством, були його частиною. Тому аби зрозуміти, що собою являє туристичне краєзнавство, слід, насамперед, познайомитись з початковим етапом їх розвитку. Авторитетний теоретик краєзнавства О. С. Барков вважав краєзнавство комплексом наукових дисциплін, що є різними за змістом і окремими методами дослідження, але приводять у своїй сукупності до наукового та всебічного пізнання краю (1949р.) [3].

Краєзнавство розглядалось як метод синтетичного вивчення будь-якої більш-менш самобутньої території, що виділяється за адміністративною, політичною, господарською чи іншою ознаками. К. Ф. Стросєв стверджував, що краєзнавство – це всебічне вивчення місцевими силами певної території краю, яке здійснюється на наукових засадах (1967). Академік П. Т. Тронько розглядав краєзнавство як науку, предметом якої є вивчення рідного краю: соціально-економічний, політичний, історичний та культурний розвиток мікрорайону, села, міста, району, області, природних умов тощо (1969). У наступні роки багатозначність поняття «краєзнавство» посилюється, що викликає необхідність кожного разу уточнювати його сенс. Наразі є близько 100 авторських визначень цього поняття, однак жодне з них не стало загальноприйнятим [2].

Саме краєзнавство, зважаючи на всебічне вивчення краю, може показати його специфічне «обличчя», виявити його особливості, своєрідність і разом з тим органічну єдність з іншими територіями та країною в цілому. Ця ознака залишається актуальною і за сучасних умов, оскільки підкреслює системність, інтегрованість краєзнавчого знання. Усебічне вивчення краю забезпечується сукупністю аспектних досліджень, предметом яких є окремі сторони «життя» краю. Краєзнавство є поліфункціональною діяльністю. Історично склалися такі його функції: навчально-

виховна, комунікаційна, соціокультурна, рекреаційна, просвітницька, а також сприяння науковій, виробничій, економічній, екологічній, освітній та дозвільній діяльності.

Краєзнавство сприяє:

- соціальному, економічному та культурному розвитку краю;
- охороні та раціональному використанню природних багатств і культурної спадщини краю;
- поширенню краєзнавчих знань для досягнення освітніх, самоосвітніх, пізнавальних і виховних цілей;
- формуванню національної самосвідомості, вихованню поважного ставлення до історії та культури краю; розвитку творчих здібностей особистості на базі місцевих традицій народного та професійного мистецтва. Зважаючи на значний пізнавальний і соціокультурний потенціал та духовну сутність, краєзнавство отримало назву найпатріотичнішої галузі наукової і практичної діяльності.

Звернемо увагу на те, що таке екскурсія і чому саме через такий вид подана інформація засвоюється краще.

Екскурсія – це цілеспрямований, наочний процес пізнання навколишнього середовища. Цей процес будується з використанням заздалегідь відібраних об'єктів, що знаходяться в природних умовах, і проходить під керівництвом кваліфікованого фахівця-екскурсовода згідно заздалегідь визначеною тематикою [4].

У практично-прагматичному сенсі екскурсія передбачає відвідування об'єктів і місцевостей, ознайомлення з допомогою екскурсовода з визначними пам'ятками і явищами в розвитку певного міста чи регіону.

Під час екскурсії людина сприймає інформацію не як навчання, а як відпочинок під час якого ви оглядаєте предмети культури, антропогенні та природні пам'ятки, художні твори чи витвори мистецтва. Цей процес сприймається як розвага, за рахунок цього ця інформація дуже добре засвоюється усіма віковими категоріями, тому розвиток такого способу окультурення та навчання народу дуже перспективний.

Висновки. З вище сказаного можна сказати, що «краєзнавство» дуже цікава і різноманітна наука, вона надає багато інформації, яку потрібно знати для власного розвитку, однак ця галузь не досить популярна і задля вивчення такого роду інформації необхідно розвивати екскурсійні тури, де все буде сприйматися на більш доступному рівні. Разом з окультуренням ми будемо розвивати туристичну інфраструктуру в Україні.

Список використаних джерел

1. Брижак Н. Ю. Краєзнавча та туристична робота. Посібник. Мукачево. Видо-во «Кафедра педагогіки та методики початкової освіти». 2012 рік. 10 с.
2. Л. Соловей Туристично-краєзнавча робота в загальноосвітніх і позашкільних навчально-виховних закладах України (60 - 80-ті рр. XX ст.) Посібник. Київ. 2011. 87 с.
3. Туристичне краєзнавство як напрям загального краєзнавства України: питання теорії та генези. URL: http://reposit.unisport.edu.ua/bitstream/handle/787878787/828/Rozdil_1.pdf?sequence=1&isAllowed=y
4. Туристичне краєзнавство. URL: <http://lib.pnu.edu.ua/read.php?id=2177>